

ито е изградена традицията на хуманитарните науки, и по-общо, традицията на научно-философското говорене.

Такава деконструирана позиция е *кореспондентната теория за истината*, както и други по-софистицирани нейни разновидности, приемащи истината за нещо статично. В онтологията на променящото се ние пребиваваме в различни форми на истинност благодарение на перманентното ни говорене-правене-мислене, но това пребиваване винаги е крайно и частично, т.е. асиметрично. То е крайно, защото истинността на нашето говорене не може темпорално да надхвърли нашия екзистенциален обхват; и е частично, защото към каквото и да реферираме, то винаги е едно в нашата дискурсивна репрезентация (езиков корелат) и друго в неговата изначална свързаност с други неща, с които формира други, по-общи предмети на говорене/реферирание.

Друга деконструирана аксиоматична опозиция е тази на *биологичното срещу духовното*. Безспорна е прегледността на светогледите, основани на тази опозиция (или на опозицията натура - култура), но и тук сме свидетели на научно-философско "самозабравяне" по отношение на истинността. В онтологията на променящото се тази граница е размита, заместена е от допускането на степени на надхвърляне, с които животът се е развивал в нови форми дълго преди появата на човека. Човешката способност и практика да изгражда светогледи (опростеният вариант на духовното) е едно поредно надхвърляне в развитието на формите, чийто модел е заложен в биологичното далеч преди да ни има като вид. Проф. Богданов нарича "другата духовност" именно тази кондиция, която следва комплексната биологическа оперативност, развиваща авантюрата на човешкия живот.

Понятието за *текст* също е разгледано и деконструирано от множество посоки (главно есета 9, 10 и 14). Една от тях се заема с определенето, че текстът е фиксиран дискурс. В онтологията на променящото се фиксираността не присъства като елемент на реалността, а само като идеология и дискурсивна стратегия за постигане на резултати. Разгледана детайлно, нито една страна от комплексната феноменология на текста не може да бъде определена като носител на фиксираност. Текстът е дискурсивно конструиран корелат на реалността и също като нея има темпорална структура на протичане. Подобно на реката на Хераклит, това протичане прави невъзможно в текста да се задържи нещо идентично на себе си. Освен това, протичането е не само хоризонтално (повествователно), но и вертикално - смислите еволюират като сложна амалгама от значения, които си предават външния контекст-свят и вътрешния контекст-свят, на свой ред зависими, от една страна, от външната динамична реалност, и от друга, от конкретната обстоятелствена реалност-ситуация на ползващия текста за произвеждане на смисъл.

Спсъкът с подложените на подобен разбор понятия е дълъг и като във всяка система на мислене, всяко едно от тях заема точното си място. Сред тези понятия най-важните са свят, разбиране, диалог, рационално/ирационално, отворена система, контекст, дискурс и др.

Няма да преувелича, ако кажа, че за мен това е *най-важният труд на Богдан Богданов* до момента. В него за първи път са обяснени систематично и в дълбочина теоретичните постановки на неговото мислене, които помагат за по-доброто разбиране и на много от предходните социо-философски и литературно-теоретични трудове. Нещо повече, в *Текст, говорене и разбиране* са изведени и връзките на тази теория с другата голяма тема в творчеството на проф. Богданов - древногръцката философия и литература.

Книгата е от централно значение и заради диалогичната форма на нейния генезис, като по този начин става показателна и за голямото дело на проф. Богданов от последните 25 години - Нов български университет. Черновата на повечето от тези есета стана публична във форума на професора (www.bogdanbogdanov.net) и около всяко едно от тях се генерира дебат, в който мнозина от нас участваха. В крайната редакция на есета това присъствие е силно осезаемо, изложението на идеите е кохерентно на концепцията за отворена система, част от самата теоретична рамка на труда.

Отворената система на есета е носител и на етичното измерение на труда. Също като връзката, която прави Рорти между херменевтиката и либералното мислене, онтологията на променящото се е пропята от либералния етос. Тезата за "по-доброто говорене" очертава и ролята на университета за съвременните общества, където умението и перманентната необходимост от говорене трябва да предшества и анулират конфликтите от противопоставянето на вече казаното. Говоренето, конституирането на човешката социалност в онтологията на променящото се, е и инструментът на либералната мечта, която, според Рорти, е да направим обществото нуждаещо се от по-малко жестокост и насилие. Все още по-голямата част от хората вярват, че си заслужава да воюват, за да отстоят истината на вече казаното, и това съвсем не са членовете на тези общности, които не са имали историческия шанс на Просвещението, а са и представители на богати либерални общества като екзекуторите на карикатуристите от Шарли Ебдо.

Проф. Кристиан Банков

Онтология на променящото се

Четях първите есета в новата книга на професор Богдан Богданов "Текст, говорене и разбиране", когато се случи терористичният атентат срещу френския сатиричен седмичник "Шарли Ебдо". Случилото се беше толкова шокиращо, че ми отне време да го свържа с това, което четях, но, в крайна сметка, съвпадението привлече вниманието ми - бях стигнал точно до есето "За религиозната вяра, вярването, истината и демокрацията". Това бяха темите, по които цял свят говореше, но това говорене сякаш нямаше нищо общо с говоренето в есето. Трудно ми беше да направя връзката между двете говорения, защото с идентични теми те отнасяха към два съвсем различни свята. Есето на Богданов разкриваше общите механизми на религиозната вяра и всекидневната човешка необходимост от вярване в истинността на нашите представи за заобикалящата ни реалност. Медийният дебат отразяваше една реалност, в която съжителството на идеите беше суспендирано, на сатиричното говорене беше отговорено с физическа екзекуция. Последвалият световен отзвук беше изпълнен с размяна на позиции и анализи, изтъкани от категоричност и яснота. С тези дискурсивно конструирани позиции всеки правеше нещо - идентичност, политика, назидание, онеправдане, критика и пр. И чак тук направих връзката между тезата на професор Богданов и случващото се: *почти всички човешки дейности са положени в някаква форма на говорене; и всеки път, когато с това говорене-правене се постига някаква цел, по необходимост се деформира комплексната връзка между дискурсивния свят и протичащата реалност, към която той се отнася*. Такива първосигнални и стихийни деформации идват, например, от пълното игнориране на езиково говорната натура на човешкия свят. Именно тогава на богохулното говорене се отговаря с разстрел или изгаряне на кладата. Друга форма на игнориране на комплексната връзка е изолирането и категоричното противопоставяне на големи сегменти реалност, като ислям срещу християнство, например, с което се постига лесно продаваем популистски резултат, като за това се плаща с утвърждаването като истини на опростени карикатури на двете религии. Не на последно място са и случаите в академичните среди, където често се забравя за употребата на парадигмените очила, през които реалното изглежда лесно обозримо и дебатът неусетно се измества от самото реално към парадигмите, с които то е сервирано наготово. Примерите биха могли дълго да продължат. Всъщност, в книгата на проф. Богданов има много конкретни примери, с които са илюстрирани основните тези.

Но кои са все пак тези тези? Установената връзка между есето за религията и дебата около "Шарли Ебдо" ми даде ценен интерпретативен ключ, с който прочитът на останалите есета се превърна в един приятен и полезен акт. Може да се каже, че в това отношение ми помогна изолирането на една водеща идея, която без резерви наричам *онтология на променящото се*. Тя присъства на всяка страница на книгата, но най-експлицитно е формулирана в есета 8 и 13. В тази онтология редовото говорене-правене-мислене конституира човешкия свят - не системата на езика, не категориите, не речниците, не универсално истинните предикации. Всички тези статични културни артефакти правят възможно говоренето, но то ги предхожда в качеството си на фундамент на човешкото. В тази онтология реалността е процес на динамично протичане, който е неуловим в неговата цялост, но чието битие е неразривно свързано с говоренето за него, което от своя страна смислено го произвежда. И в този пункт онтологията на променящото се влиза в контраст с много утвърдени системи на мислене - всички, които са ориентирани към дискурсивното формулиране на "вечните" принципи на реалността - независимо дали са идеалистични, реалистични, хуманитарни или научно-технологични. Няма реч, която да гарантира постоянна истинност, такава реч не може и да има. Априорната абдикация от възможността за дискурси, гарантиращи постоянна истинност, отваря широк деконструктивен фронт пред онтологията на променящото се. Основният корпус на есета е посветен на такова преосмисляне/деконструиране на най-важните понятия, с ко-

Богдан Богданов.
Текст, говорене и разбиране.
ИК *Жанет* 45,
Пг, 2014

Това, според мен, е голямото особено в толкова дълго оцелелия на земята човек - че неговата история е всъщност история на прехождането от един към втори, а защо не и към трети вид. Мисля си, че това прехождане би продължило по-убързано и по-успешно, ако човекът не смята, че е надхвърлил биологичното, а разбере, че моделът на това надхвърляне му е зададен от самото биологично и че духовността му е по особен начин свързана с него.

Това, което наистина няма общо с биологичното промъкване през различни видове и цялост, е по-лесната страна на човешката духовност - тази, за която се мисли, че е в твърдите идеи, принципи и стабилни символи, в радикалността на кратките казвания с ясни предикатни имена-крайни истинни положения. Докато другата духовност, която ценя и която смятам, че е проявена в авантюрата на човешкия живот, тя следва комплексната биологическа оперативност, нееднородното компромисно навързване на повече в името на някакво надхвърляне.

Спирам дотук поради дисбаланса между конкретни знания и набъбващо общо положение, което не бива да ги подменя. Така или иначе, липсата на конкретни знания непременно завършва с една или друга лоша прекаленост, лесно разпознавана по това, че твърденията ѝ се оцветяват радикално оптимистично или песимистично. Току-що казаното вече звучи оптимистично. Да, но то не е такова. Аз не смятам, че т.нар. надхвърляне в земния биологически живот се увенчава от човешкото съществуване.

Човешкото е само вариантно модулно постигане. То зависи остро от разбирането на откриващата се пред погледа му необятна среда, която в края на краищата може и да го изличи от лицето на земята. Вярвам, че може да има такава кротка, по-малко лъжовна светска идеология. Без идеология обаче, което е идеологията на съвременната наука, смятам, че не може.

Както няма най-добра реч, така няма и наука, която да не се опира на някаква не-пред- или следнаучност. Това и правя в момента.

Богдан Богданов

Из есето "Дървото на живота", включено в книгата